

YTTRANDE 2021-04-22

Gäller diarienummer: M2020/02032

Betänkandet "Tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd",
SOU 2020:78

Sammanfattning

Svenska Kryssarklubben värnar strandskyddet då det skapar förutsättning för det rörliga friluftslivet som båtlivet är en del av. Av den anledningen motsätter vi oss förslagen om att upphävande eller lättnader i strandskyddet ska kunna ske i landsbygdsområden i hela landet.

Då vi värnar det rörliga friluftslivet, i första hand längs med Sveriges kuster och större sjöar, förvånar det oss att det är främst där, i skärgårdarna på Ost- och Västkusten, som det enligt gällande lagstiftning tillåtits mest dispenser och de största inskränkningarna i tillgängliga strandområden har gjorts. Vi anser att regelverket behöver ses över!

Vi saknar reella förslag för att stärka strandskyddet i starkt exploaterade områden. Vi saknar även en konstruktiv diskussion om hur det rörliga friluftslivet med inriktning på båtliv, ska utövas och ges plats inom strandområdet, både på stranden och i vattenområdet. Då praxis varierat kraftigt under åren behövs därför uttryck i lagtexten om hur båtlivets infrastruktur ska ges plats i strandområdet och ges skäl för dispenser.

Bakgrund

Svenska Kryssarklubben är med sina mer än 40 000 medlemmar Sveriges största båtklubb.

Vi kan konstatera att utan dagens strandskyddsbestämmelser skulle våra skärgårdar och kuster se helt annorlunda ut idag. Många fler av skärgårdarnas vikar skulle vara bebyggda och privatiserade. Också landskapsbilden skulle se helt annorlunda ut, med få orörda strandlinjer.

Utveckling av våra synpunkter

– Avsnitt 7.3 och 7.4 ... underlätta byggande i landsbygdsområden och kriterier för landsbygdsområden

Sedan år 2010 har det funnits möjligheter för flera av landets kommuner att i sina översiktsplaner peka ut områden för "landsbygdsutveckling i strandnära områden", så kallade

LIS-områden. I dessa områden har ett ytterligare dispenskäl gällt som i praktiken inneburit lättnader i strandskyddet. Dessa så kallade LIS-områden har dock inte kunnat pekats ut efter större delen av Sveriges kuster, i våra skärgårdsområden eller i de största insjöarna.

I utredningen föreslås nu kommunerna kunna föreslå, och länsstyrelsen besluta om, upphävande av strandskyddet eller en mindre restriktiv tillämpning av det i landsbygdsområden utifrån vissa kriterier i hela landet. Förslaget innehåller således ingen geografisk avgränsning. Samma möjligheter föreslås gälla i hela landet under förutsättning att vissa kriterier är uppfyllda. Detta är djupt oroande. Obebyggda stränder är en i högsta grad ändlig resurs. Än mer oroande är att de kriterier som föreslås är så otydliga att tillämpningen kan komma att baseras på värderingar och i värsta fall godtycke. Vad innebär till exempel att ”...tillgången på obebyggd mark är godefterfrågan på mark för bebyggelse inte är stor”.

Vi har inga invändningar mot lättnader i strandskyddet i vissa av kommunerna utpekade glesbygdsområden i Sveriges inland, men vi motsätter oss bestämt att dessa lättnader ska kunna gälla efter landets kuster, i våra skärgårdar och i våra större sjöar. För det kommer resultera i en inskränkning av det rörliga friluftslivet inklusive båtlivet.

- Avsnitt 7.6 Stärkt skydd i vissa områden

Av utredningens direktiv framgick att utredningen ”...om behov finns även lämna förslag som stärker strandskyddet för att värna obrutna strandlinjer, den allemansrättsliga tillgängligheten och miljön i starkt exploaterade områden”.

Den ökande omfattningen av bebyggelse efter kuster och stränder, och inte minst i starkt exploaterade områden, redovisas i utredningen. Denna utveckling känner vi kryssarklubsmedlemmar igen och oroas över. Trots detta redovisas inga konkreta förslag till hur strandskyddet kan stärkas i dessa områden. Det enda förslaget som lämnas är att dispenskäl ska ”tillämpas särskilt restriktivt”. Detta förslag förefaller inkastat på slutet utan närmare analys.

Utredningen redovisar på ett tämligen översiktligt sätt de nu gällande dispenskäl i 7 kap. 18 c § MB och ifrågasätter varken hur konstruktionen med dispenskäl är tänkt att fungera, eller hur den har fungerat i praktiken. Vi vill här betona en oro för att tillämpningen i framtiden riskerar att bli än mer godtycklig och anpassad efter starka lokala intressen, liksom än mer inriktad på att förhindra mindre ingrepp hellre än större åtgärder i strandskyddsområdet.

Utredningen har i dessa delar inte levt upp till sina direktiv. Utredningen har inte analyserat orsakerna till den fortsatta privatiseringen av stränderna i starkt exploaterade områden. Är orsaken brister i dagens regelverk eller i tillämpningen av de regler som gäller? Utan en ordentlig analys av problemets orsaker riskerar förslaget till lösning att i värsta fall motverka syftet med strandskyddet, nämligen att trygga allemansrättslig tillgång till strandområden och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten.

Ett av strandskyddets syften är att trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden. Detta konstateras av utredningen men utredningen problematiserar inte vidare förutsättningarna för ett utövande av friluftsliv i strandområden, även om just rörligt friluftsliv frekvent omnämns som skäl till begränsningar och förbud. Utredningen nämner att målet för friluftslivspolitiken är att friluftslivet ska ges tillgång till attraktiva natur- och kulturlandskap genom hållbart brukande, fysik planering och bevarande. Utredningen utvecklar inte vad dessa mål får för konsekvenser på marken.

Ett rörligt friluftsliv - utövat som vandring längs med stränder och runt öar, kajakpaddling i grunda vikar, eller segel- och motorbåtsfärder över fjärdar och tilläggning i stilla naturhamnar - kräver inte bara tillgång till fria vatten och stränder, utan även en infrastruktur i form av stigar och spänger, hamnar, bryggor, svajbojar, toatömningar, sopsortering och grillplatser. Inte minst för att värna miljön i naturen. Vi finner att utredningen är ytterst fåordig i att beskriva hur friluftslivet ska beredas plats i strandområdet och hur dispenser för nödvändiga installationer ska motiveras. Friluftslivet nämns som ett skäl till att begränsa privatisering, men förutsättningarna för dess eget utövande behandlas inte. Exempelvis behandlas bryggor tämligen utförligt, men då främst utifrån deras påverkan på ålgräsängar, inte utifrån deras också positiva påverkan på andra arter, eller utifrån deras nödvändighet för allmänhetens tillgänglighet, oavsett denna är tillfällig eller regelbunden.

Dessa avvägningar är svåra och vi vill därför betona utredningens bristande behandling av det rörliga friluftslivet och dess förutsättningar att kunna utövas inom attraktiva natur- och kulturlandskap genom ett hållbart brukande. Dessa förutsättningar behöver utredas om man inte ska riskera att strandskyddet, trots sina ursprungliga intentioner, kan komma att begränsa allmänhetens tillgång till strandområden om förutsättningarna i form av nödvändiga installationer regelmässigt begränsas, samtidigt som det sker frikostigt med dispenser för enskilda i attraktiva områden.

Svenska Kryssarklubben har under en längre tid varit verksam med att lägga ut särskilda svajbojar för medlemmarna att nyttja i speciellt vackra och populära vikar och naturhamnar längs med landets kuster. Verksamheten är populär bland medlemmarna men också hos många länsstyrelser, kommuner och miljöorganisationer, då de både gynnar friluftsliv och turism, men också skyddar ömtåliga sjöbottnar från att skadas av alltför frekvent ankring. Liksom tillgången till STF:s fjällstugor främjar vandrare som är medlemmar och som får erlagga en avgift för övernattningar, är svajbojarna i första hand avsedda för de medlemmar som bidrar till finansieringen.

Svajbojar, varken enskilda eller riktade till det rörliga friluftslivet, har tidigare ansetts påverka eller omfattas av strandskydd, se bl.a. mark- och miljööverdomstolens domar MÖD 2011:19 och MÖD 2011:29. Efter mark- och miljööverdomstolens dom den 26 november 2020 i mål M 13094-19, är det dock tveksamt om förutsättningar för svajbojar och därmed om vår verksamheten kan fortgå. I domen ändras praxis och det klargörs nu att svajbojar anses påverka allmänhetens tillgång till strandskyddsområdet och därmed är dispenspliktiga. Om de anses överensstämma med strandskyddets syfte och kan omfattas av något dispensskäl är inte klargjort i praxis än.

Kryssarklubbens befintliga och planerade bojar ökar allmänhetens tillgänglighet till stränderna och förbättrar förutsättningarna för växt- och djurlivet. För att minska den administrativa hanteringen menar vi att strandskyddsdispens inte ska krävas i framtiden, alternativt att det tydligt ska framgå att dispens regelmässigt bör lämnas för denna typ av svajbojar.

Lagstiftningen eller förarbetena nämner inte svajbojar utan praxis har ändrats av domstolen. Exemplet med svajbojar visar på behovet av att i lagtext eller förordning reglera förutsättningar för de verksamheter kopplade till friluftslivet som lagstiftaren trots allt vill se utövas i strandskyddsområdet.

Är orsaken brister i dagens regelverk eller i tillämpningen av de regler som gäller? Utan en ordentlig analys av problemets orsaker riskerar förslaget till lösning att i värsta fall motverka syftet med strandskyddet, nämligen att trygga allemansrättslig tillgång till strandområden och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten.

- Avsnitt 8.1 Ökad och mer effektiv tillsyn

Utredningen visar både på behoven av tillsyn och på stora brister i kommunernas tillsyn när det gäller strandskyddet. Trots detta är det enda förslag som lämnats, att Naturvårdsverket bör få ”*ökade resurser för tillsynsvägledning och utbildningsinsatser*”. Inget fel i detta förslag, som säkert kan kanalisera viktiga medel till landets länsstyrelser. Men det är en stor brist att utredningen inte också lämnat andra mer konkreta förslag för att stärka tillsynen när det gäller det så viktiga strandskyddet.

Svenska Kryssarklubben

Fredrik Norén
Generalsekreterare